

kleinigheden op te noemen. Deze opmerkingen vallen echter geheel in het niet naast de vele uitstekende eigenschappen, die dit boek bezit. Ook deze tweede druk zal spoedig zijn weg gevonden hebben.

I. SNAPPER.

Rapport omtrent een onderzoek naar den voedingstoestand der leerlingen van een aantal volksscholen te Amsterdam.
 Ingesteld in Januari 1919 door het gemeentelijk geneeskundig schooltoezicht. Amsterdam, Stadsdrukkerij 1919.

Ter voortzetting van het onderzoek ¹⁾ in Januari 1916, 1917 en 1918 hebben de Amsterdamsche schoolartsen ook in Januari 1919 weder een dergelijk onderzoek gedaan naar den voedingstoestand der leerlingen van een aantal lagere scholen. De veertien daarvoor uitgekozen scholen zijn dezelfde, die ook in 1917 en 1918 zijn onderzocht, terwijl negen er van ook reeds in 1916 aan een dergelijk onderzoek zijn onderworpen, zoodat deze laatste nu reeds vier jaren achter elkaar zijn onderzocht. Evenals in 1918 is thans weer de statistische bewerking geschied door den schoolarts P. J. O. VAN DER MEER in samenwerking met het bureau van statistiek. Die samenwerking is in 1918 voor het eerst tot stand gebracht, omdat mr. VAN ZANTEN, de directeur van genoemd bureau, aanmerking had gemaakt, dat alleen de *gemiddelden* der lengten, gewichten en gewichtscoëfficiënten voor de door de verschillende artsen onderzochte scholen te zamen werden medegedeeld. Hij achtte het noodig, de leerlingen te rangschikken naar *werkelijke* lengte, gewicht en gewichtscoëfficiënt, omdat alsdan de individueele verschillen in lichaamstoestand naar voren komen, die anders in de gemiddelden verdwijnen. Daarmede is dan ook in het onderzoek van 1918 een begin gemaakt, door zoowel tabellen van gemiddelden te geven, als tabellen van de werkelijk gevonden waarden. En in het rapport, dat thans voor ons ligt, omtrent het onderzoek van 1919, zijn die gemiddelden in het geheel niet meer berekend en zijn alleen tabellen van de werkelijk gevonden waarden opgenomen.

Bij het beoordeelen der uitkomsten van het onderzoek moet men in aanmerking nemen, dat weliswaar in den loop van 1918 de voedselvoorziening van ons volk zeer slecht was, maar dat daarin begin November een wijziging ten goede kwam. Aangezien het onderzoek pas einde Januari plaats had, hadden dus op dat oogenblik bijna drie maanden lang die verbeterde voedingstoestanden reeds hun invloed doen gevoelen, zoodat eenig herstel toen reeds waarschijnlijk was ingetreden; op de lengte zal dit geen invloed hebben gehad, maar op het gewicht is dit wel mogelijk. In de tweede plaats hebben in 1918 meer kinderen deelgenomen aan de gemeentelijke kindervoeding; bovendien is in 1918 een halve flesch melk per dag aan het warme maal voor de kinderen toegevoegd. Deze belangrijke verbetering, vooral van het vetgehalte der voeding, door duizenden kinderen genoten, heeft hen ongetwijfeld in staat gesteld

¹⁾ Zie dit *Tijdschrift* 1919, I, bldz. 472.

de tijdsomstandigheden beter te doorstaan, dan anders het geval zou zijn geweest.

Het rapport komt, door vergelijking der verkregen cijfers met die van de vroeger verrichte onderzoekingen, tot de volgende slot-sommen:

Vergeleken met 1917 is in 1918 over het algemeen de *lengte* der leerlingen *minder toegenomen* dan een jaar te voren; de *gewichten namen* daarentegen *meer toe* en daarmee de gewichtscoefficiënten ¹⁾.

De daling der eenheidsgewichten kwam hiermede tot stilstand; vermoedelijk trad gedurende de laatste drie maanden van het tijdperk, waarover het onderzoek liep, al eenig herstel van den oorlogstoestand in.

De verschillen tusschen de kinderen uit onderscheidene buurten zijn iets geringer dan een jaar te voren, mede doordat de Jordaan, die toen de slechtste cijfers vertoonde, thans groote toenemingen oplevert.

De gewichts- en coëfficiëntsvermeerdering is bij de meisjes ditmaal grooter dan bij de jongens (het tegenovergestelde was het geval bij het onderzoek in 1918).

Men krijgt den indruk, dat de Amsterdamsche schooljeugd de magere oorlogsjaren ten slotte nog al bevredigend doorgekomen is, voor een gering deel zeker dank zij de op groote schaal doorgevoerde gemeentelijke kindervoeding.

Het leeuwendeel van dit belangrijke rapport wordt ingenomen door de tabellen, waarin de uitkomsten van het onderzoek zijn neergelegd, nl. 50 van de 58 bladzijden, die het geheele rapport beslaat.

P. MUNTENDAM.

FEUILLETON.

HET EERSTE

NEDERLANDSCH-INDISCH NATUURWETENSCHAPPELIJK CONGRES

2—7 October 1919.

Indië heeft zijn eerste Natuurwetenschappelijk Congres gehad. Was men te voren een weinig sceptisch gestemd en dook hier en daar de uitspraak op, dat het van wetenschappelijk standpunt een mislukking zou worden, het tegendeel is waar; zoowel van zuiver wetenschappelijk standpunt, als uit een oogpunt van gezelligheid is het in elk opzicht uitnemend geslaagd.

De geneeskundige wetenschappen vormden een der vier secties, welke onder de uitstekende leiding van haar voorzitter, P. C. FLU, het bewijs leverde, dat ook in Indië de belangstelling voor de geneeskundige wetenschappen geen reden tot klagen heeft. Tijdens de twee gehouden sectievergaderingen voerden 7 sprekers het woord, terwijl van de voordrachten op de algemeene vergaderingen ook twee voor rekening van de geneeskundige deelnemers kwamen.

Aangezien de burgerlijke geneeskundige dienst dikwerf, zoowel van particulier geneeskundige zijde als van den kant van het publiek, aan onjuiste en onbillijke critiek is blootgesteld en men steeds tracht de waarde en grootheid van haar voortdurend werken te verkleinen, doet het mij goed, te kunnen vaststellen, dat van de 9 sprekers een zevental aan den burgerlijken geneeskundigen dienst is verbonden. Over de voor-

¹⁾ Gewichtscoefficiënt noemt men het gewicht in kilogrammen, gedeeld door de lengte in meters.